

НАПРЯМ 4: ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

*Алексєєнко Тетяна Федорівна,
д-р пед. наук, проф.,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ЗАСАДНИЧІ ІДЕЇ ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИХ РІШЕНЬ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Для оптимізації якості освіти в Україні актуальність потреби розроблення діагностичного інструментарію оцінювання освітніх втрат пов'язана з викликами розвитку ситуації в системі освіти та її унікальністю, потребами мінімізації навчальних втрат здобувачів освіти з науково обґрунтованих позицій. У такому процесі важливим сприймається узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо вироблення дидактико-методичних засад діагностики.

Навчальні втрати учнів, зважаючи на їх актуальність та можливі подальші наслідки для України, стали предметом підвищеної уваги державних інституцій, системи освіти і науки та громадянського суспільства. Свідченням тому є обговорення й пошук рішень проблеми на законодавчому рівні, в наукових заходах та розробках, зокрема Національної академії педагогічних наук та її структурного підрозділу – Інституту педагогіки НАПН України, а також у шкільній практиці, в діяльності неурядових організацій та освітніх платформ.

Значний внесок у її розроблення зробили К. Anderson, Н. Бібік, Д. Васильєва, О. Глушко, М. Головка, В. Горох, А. Джурило, Ю. Жук, Т. Засєкіна, Л. Кондратенко, В. Кремень, М. Kuhfeld, Н. Liago, О. Локшина, В. Луговий, С. Науменко, L. Huong, О. Онопрієнко, О. Петрук, Н. Пророк,

Т. Спіріна-Сметана, О. Топузов, Tomlinson Carol та інші. Проте, зважаючи на динамічність розвитку ситуації в освіті в умовах повномасштабної війни, накопичення навчальних втрат в учнів внаслідок тривалої дії несприятливих факторів, проблема розроблення комплексного діагностичного інструментарію оцінювання навчальних втрат та їх подолання чи мінімізації впродовж процесу навчання здобувачів освіти, зокрема у базовій середній освіті, під час війни та на післявоєнну перспективу залишається актуальною для науки та соціально затребуваною.

Шляхом аналізу, узагальнення та структурування вже напрацьованого у вітчизняному досвіді та зарубіжних країн щодо діагностичного інструментарію оцінювання освітніх втрат визначено наступні засадничі ідеї його розроблення:

1. Оцінювання навчальних втрат в різних країнах світу, зокрема і в Європі, здійснюється в системах освіти на національному рівні, проте не є обов'язковим. Так, у 2020 р. воно було скасовано в Ізраїлі, Іспанії, Словачії, Угорщині). В оцінці навчальних втрат учнів використовуються стандартизовані та альтернативні методики. Стандартизовані методики (традиційні іспити; тести навчальних досягнень). Альтернативні методики реалізуються на різних рівнях: у міжнародних моніторингових дослідженнях учнівських навичок і компетентностей (PISA та ін.); безпосередньо вчителями шляхом оцінювання досягнень учнів у класах (поточні оцінки з різних предметів; контрольні завдання за дидактичними матеріалами; тематичний контроль); самооцінювання учнів (в опитуваннях; у письмових звітах; трекінгах власного розвитку; самоаналізу і самооцінки власних навчальних досягнень).

2. Оцінювання навчальних втрат учнів не передбачає єдиного (загальноприйнятого) інструментарію. З урахуванням поточної ситуації, існуючих в ній викликів і ризиків, оцінювання навчальних втрат учнів на національному рівні може здійснюватися за зміненими/скоригованими показниками або шляхом введення нових. Так, під час пандемії; майже у всіх країнах було: зміщення термінів і способів проведення стандартизованого оцінювання знань (іспити відкладено, перенесено, проводились повторні), в

окремих країнах його взагалі було скасовано; також було змінено критерії (Франція), введено показник завершення середньої освіти шляхом встановлення відношення кількості учнів за 2020 і 2019 роки (Іспанія, Італія, Латвія, Норвегія, Франція Чехія, Чилі та ін.); застосовано показник порівняння отриманих даних оцінювання з результатами попередніх років (Австрія, Естонія, Латвія, Польща, Угорщина, Франція, Чехія); здійснено коригування змісту або способів проведення іспиту (Австрія, Ізраїль, Італія Іспанія, Латвія, Польща, Португалія, Туреччина, Чилі), запропоновано й упроваджено зміну організації оцінювання за стандартизованими методиками у ланках освіти як варіативну. До прикладу: у всіх ланках освіти (початковій, середній, старшій школі); тільки у початковій; у початковій і старшій; тільки у старшій школі.

3. В оцінюванні освітніх втрат використовуються різні критерії, за баченням їх розробників та керівної мети.

4. Вимірювання навчальних втрат здійснюється за опорними предметами: читання і математика (що на наш погляд, звужує уявлення про реальні втрати). Новим підходом в оцінці навчальних втрат учнів, сприймається врахування відмінностей в навчальних темпах учнів (Ірландія, Німеччина).

5. Інструментарій діагностування учнів початкової школи розробляється з наукових позицій в Інституті педагогіки НАПН України й впроваджується в освітній процес НУШ.

Підсумовуючи значні напрацювання й визначені основні засадничі ідеї у розробленні діагностичного інструментарію оцінювання навчальних втрат, звертаємо увагу на те, що в ньому превалює освітній компонент і практично поза увагою залишається особистісний.

Між тим, навчання є цілісним педагогічним процесом, в якому здобуваються нові знання і формуються компетентності, виховується особистість та відбувається її розвиток. Тому бажано, щоб у розробленні діагностичного інструментарію оцінювання навчальних втрат знайшли відображення всі складники.

Перерваний на тривалий час академічний процес, який відбувався в закладах освіти України, а також вимушена зміна формату навчання, його нестабільність, проблеми доступності й безпечних умов здійснення, погіршення соціального самопочуття здобувачів освіти, а також порушення життєвих планів та соціальних очікувань і перспектив, існуючі проблеми булінгу й мобінгу в освітньому середовищі, значно впливають і на зниження мотивації до навчання.

Вважаємо, що названі та інші фактори впливу на мотивацію здобувача освіти до навчання можуть бути відображені в діагностичному інструментарії, з метою подальшого врахування у методиках мінімізації втрат. З урахуванням інтенсивного розвитку е-освітнього середовища та потреб вивчення самооцінки (результатів самодіагностики) здобувачів освіти як підґрунтя їх усвідомлення існуючої/неіснуючої проблеми, в оцінюванні навчальних втрат можна використовувати потенціал Google Forms.

Ключові слова: оцінювання навчальних втрат; здобувачі базової середньої освіти; діагностика навчальних втрат; засадничі ідеї.

Список використаних джерел та літератури

1. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. 187 с.
2. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія / Онопрієнко О. В. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.
3. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання] Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.
4. Kuhfeld, M. (2019). Surprising new evidence on summer learning loss. Phi Delta Kappan. 101 (1), 25–29. doi: <https://doi.org/10.1177/0031721719871560>
5. Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації / Юлія Назаренко. Gedos. 2022. 23 с.
6. Оцінювання знань та іспити під час пандемії у країнах світу/ Стан шкільної освіти: один рік пандемії covid-19. Доповідь. Організація економічного співробітництва та розвитку. 2021. URL : <https://pon.org.ua/novyny/8668-ocnyuvannya-znan-ta-spiti-pd-chas-pandemyi-u-krayinah-svtu.html>
7. Liao H., Ma S, Xue H. Does school shutdown increase inequality in academic. 2022.
8. Does school shutdown increase inequality in academic performance? Evidence from COVID-19 pandemic in China. China Economic Review. 2022. Vol. 75. 101847. Doi : <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2022.101847>